

Η Σημειωτική στην Εκπαίδευση και η εκπαίδευση στη Σημειωτική: η περίπτωση των νέων Προγραμμάτων Σπουδών των Εικαστικών του Γυμνασίου

Ελένη Κάρτσακα

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου, ΠΕ08 Εικαστικών

kartsaka@gmail.com

<https://doi.org/10.26262/rsnh-ws65>

Περίληψη

Στο ελληνικό σχολείο η εικόνα αξιοποιείται από το σύνολο των εκπαιδευτικών καθώς αποτελεί προσφιλή τρόπο επικοινωνίας των παιδιών και των εφήβων. Οι μαθητές και μαθήτριες μέσω της εικαστικής διδασκαλίας και της δυναμικής επαφής τους με τις νέες τεχνολογίες αναπτύσσουν δεξιότητες διαχείρισης των κωδίκων του οπτικού συστήματος τόσο στο επίπεδο πρόσληψης και απόκρισης όσο και στο επίπεδο δημιουργίας. Συνεπώς δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως απλοί θεατές και καταναλωτές εικόνων αλλά ως συνειδητοί χρήστες και δημιουργοί. Οι παραπάνω, κρίσιμες για το σύγχρονο επικοινωνιακό και εκπαιδευτικό πλαίσιο θέσεις και διαπιστώσεις θέτουν επί τάπητος το ζήτημα μιας συστηματικότερης παραγωγής νοήματος στο πλαίσιο της εικαστικής διδασκαλίας. Την αναγκαιότητα αυτή έρχονται να καλύψουν τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών του Γυμνασίου που, για πρώτη φορά, εστιάζουν, μεταξύ άλλων, και στην έρευνα του οπτικού νοήματος από μια σημειοαισθητική σκοπιά προσεγγίζοντας την εικόνα όχι μόνο ως μέσο μετάδοσης αισθητικής πληροφορίας αλλά και ως χώρο παραγωγής νοήματος.

Λέξεις κλειδιά: Νέα ΠΣ Εικαστικών, Εικόνα, Οπτικός Γραμματισμός, Σημειωτική

Εισαγωγή

Η μετατόπιση του ενδιαφέροντος από τον λόγο στην εικόνα αποτελεί σύνηθες φαινόμενο στον μετανεωτερικό κόσμο όπου η ατομική και δημόσια σφαίρα κατακλύζονται από ποικίλα και διαφορετικά οπτικά και πολυτροπικά κείμενα. Η οπτική γλώσσα, η οποία έχει αποκτήσει χαρακτηριστικά παγκόσμιας γλώσσας απειλώντας ακόμη και αυτή την πρωτοκαθεδρία της φυσικής γλώσσας, συμμετέχει όλο και πιο δυναμικά στη διαμόρφωση του σύγχρονου επικοινωνιακού πλαισίου. Η οθόνη κυριαρχεί έναντι της σελίδας τόσο ως μέσο αναπαράστασης όσο και ως μέσο επικοινωνίας και οι εικόνες συνδέονται και προσδιορίζουν μεγάλο

ποσοστό της ανθρώπινης εμπειρίας και της παραγωγής και επικοινωνίας του νοήματος (Kress, 2004). Επιπλέον παρατηρείται μια, διαρκώς αυξανόμενη, τάση αξιοποίησης της εικόνας όχι μόνο στο επίπεδο της καθημερινής επικοινωνίας αλλά και στο επίπεδο της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθώς η εικόνα μεταμορφώνεται σταδιακά σε ένα δυναμικό εργαλείο αγωγής. Στο ελληνικό σχολείο η εικόνα είναι πλέον πανταχού παρούσα και η οπτική γλώσσα εμφανίζεται στο κρυφό πρόγραμμα (hidden curriculum) όλων των εκπαιδευτικών ανεξαρτήτως γνωστικού πεδίου και ειδικότητας. Κατά συνέπεια, το οπτικό σύστημα θα πρέπει να θεωρείται πλέον ρυθμιστικό για την εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς συνιστά αποτελεσματικό μέσο μετάδοσης γνωστικής ή άλλης πληροφορίας ενώ παράλληλα τοποθετείται υψηλά στις προτιμήσεις των μαθητών και μαθητριών.

Η κυριαρχία της οπτικής κουλτούρας στη σύγχρονη κοινωνία και ζωή αναπόφευκτα επηρεάζει τον τρόπο που οι μαθητές και οι μαθήτριες αντιλαμβάνονται τον κόσμο. Ψηφιακές τεχνολογίες, κινητά τηλέφωνα, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ηλεκτρονικά παιχνίδια, κινηματογράφος, τηλεόραση, αποτελούν συνήθη μέσα και πρακτικές επικοινωνίας και μεταξύ των μαθητών και μαθητριών του Γυμνασίου και η οπτική επικοινωνία αναδεικνύεται στην προσφιλέστερη, ίσως, μορφή επικοινωνίας των νεότερων μελών της κοινωνίας. Στο νέο επικοινωνιακό πλαίσιο οι συνήθειες πρακτικές γραμματισμού του ελληνικού σχολείου αποδεικνύονται ανεπαρκείς καθώς αδυνατούν να εμπλέξουν τους μαθητές και τις μαθήτριες σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης επικοινωνίας (Χατζησαββίδης, 2005). Προβάλλει, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη αξιοποίησης ευρύτερων από το γλωσσικό συστημάτων επικοινωνίας στην εκπαίδευση και η παιδαγωγική των πολλαπλών γραμματισμών προκρίνεται ως σημαντική προτεραιότητα του σύγχρονου σχολείου. Ο εικαστικός, ο οπτικός, ο πολυτροπικός, ο ψηφιακός και άλλοι σημαντικοί, για τη σύγχρονη πραγματικότητα, γραμματισμοί προβάλλουν ως απαραίτητα εργαλεία εκπαίδευσης και αναγκαία εφόδια για την ανάπτυξη, τη λειτουργία και την ευημερία των μελλοντικών πολιτών.

1. Η οπτική γλώσσα και το ελληνικό σχολείο

Παρά τις δυναμικές εξελίξεις και αλλαγές, το επίσημο ωρολόγιο πρόγραμμα και τα επίσημα προγράμματα σπουδών του ελληνικού σχολείου, παραβλέποντας τον επικοινωνιακό πλούτο της οπτικής γλώσσας, αποφεύγουν τη συστηματική εκπαίδευση των μαθητών και μαθητριών στους κώδικες της οπτικής γλώσσας προκαλώντας ένα είδος σοβαρού «γλωσσικού διχασμού» (Μεταξιώτης, 2000). Κόντρα στις ανάγκες και τις απαιτήσεις της εποχής, τις επιθυμίες των παιδιών και των εφήβων και τις προτάσεις της σύγχρονης παιδαγωγικής σκέψης το επίσημο σχολείο παραμένει σταθερά προσκολλημένο στη γνωσιοκεντρική εκπαίδευση και επιδεικνύει ένα αναχρονιστικό και υπερβάλλοντα προσανατολισμό σε γνωστικά αντικείμενα

που υπηρετούν συγκεκριμένα επιστημονικά πεδία, με έμφαση στην ανάπτυξη των γλωσσικομαθηματικών δεξιοτήτων. Οι τέχνες και η οπτική γλώσσα παραμένουν στο περιθώριο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και ο χρόνος που διατίθεται στο ωρολόγιο πρόγραμμα για τη διδασκαλία των μαθημάτων της αισθητικής αγωγής περιορίζεται στο ελάχιστο, ενώ τα καλλιτεχνικά μαθήματα, εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται από την κοινωνία, την εκπαιδευτική πολιτική και τη σχολική κοινότητα, ως ώρες ανάπαυλας και ψυχαγωγίας των μαθητών και μαθητριών.

Η στάση αυτή, που μεταξύ άλλων υπαγορεύεται και αντανακλά αντιλήψεις της κυρίαρχης ιδεολογίας, αναιτιολόγητα αντιλαμβάνεται την καλλιτεχνική αγωγή ως δευτερεύουσας σημασίας και αξίας εκπαιδευτική πρακτική. Έτσι η εκπαίδευση υπακούει στην τυραννία της «κοινής λογικής» που απαιτεί η εκπαίδευση να είναι «ωφέλιμη» για τον μελλοντικό πολίτη, στάση η οποία επηρεάζει καθοριστικά και τις πολιτικές αποφάσεις με αποτέλεσμα, τη διαρκή συρρίκνωση της διδασκαλίας των γνωστικών αντικειμένων των τεχνών. Έχοντας ως κριτήρια μέτρησης της «ωφελιμότητας» την ακαδημαϊκή εγκυρότητα και την επαγγελματική χρησιμότητα, η εκπαιδευτική πολιτική, εντελώς αβάσιμα και αναιτιολόγητα, περιορίζουν στο ελάχιστο την επαφή των μαθητών και μαθητριών με το πεδίο της τέχνης και της δημιουργικότητας.

Με βάση τις παγιωμένες και στερεοτυπικά κατασκευασμένες αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας και σε πλήρη αντίθεση με τις ανάγκες της σύγχρονης ζωής, η καλλιτεχνική αγωγή αντιμετωπίζεται ως «πολυτέλεια» και όχι ως ανάγκη και το γνωστικό πεδίο των τεχνών θεωρείται πεδίο μειωμένης αξίας και ωφελιμότητας για τη γνωστική και επαγγελματική θωράκιση των εκπαιδευόμενων ατόμων. Υπακούοντας στις δεσμεύσεις της οπισθοδρομικής αυτής νοοτροπίας η εικαστική διδασκαλία περιορίζεται σε ένα πολύ μικρό μέρος του ωρολογίου προγράμματος και γραμματισμοί άκρως απαραίτητοι για τις απαιτήσεις του σύγχρονου επικοινωνιακού πλαισίου που εξασφαλίζουν τη λειτουργική απόκριση του μελλοντικού πολίτη στις ανάγκες της σύγχρονης ζωής, όπως για παράδειγμα ο εικαστικός, ο οπτικός, ο πολυτροπικός, ο ψηφιακός κ.λπ. γραμματισμός τοποθετούνται στην περιφέρεια ή και στο περιθώριο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παρά την όποια πρόοδο, που ομολογουμένως παρατηρείται τα τελευταία χρόνια σε σχέση με την προσπάθεια ανταπόκρισης του σχολείου στις σύνθετες εκπαιδευτικές και επικοινωνιακές απαιτήσεις του παρόντος και του αναδυόμενου μέλλοντος, το ελληνικό σχολείο παραμένει ένα σύμπαν «ιερό», απομονωμένο και αποκομμένο από την πραγματικότητα, τη ζωή και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και μαθητριών και η μαθησιακή διαδικασία, αποκομμένη από τις επικοινωνιακές ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας και τις ανάγκες και τις επιθυμίες των μαθητών και μαθητριών, χάνει το νόημά της.

Παρ' όλα αυτά οι ιλιγγιώδεις εξελίξεις και μεταβολές που παρατηρούνται στο κοινωνικό, επιστημονικό, τεχνολογικό, καλλιτεχνικό κ.λπ. πεδίο αναπόφευκτα

επηρεάζουν και αντανakλώνται και στο περιεχόμενο των Προγραμμάτων Σπουδών που συμβολικά μπορούν να περιγραφούν ως «οδικοί χάρτες» ή «πυξίδες» της εκπαιδευτικής και μαθησιακής διαδικασίας. Ένα Πρόγραμμα Σπουδών περιλαμβάνει τις βασικές εκπαιδευτικές επιδιώξεις (προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα), παρέχει τις κατευθυντήριες γραμμές και έμμεσα ή άμεσα χαρτογραφεί αφενός το περιεχόμενο της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας (θεματικά πεδία, ενότητες και δραστηριότητες διδασκαλίας και μάθησης) και αφετέρου τις ανατροφoδοτικές διαδικασίες (δραστηριότητες αξιολόγησης). Για να υπηρετεί αποτελεσματικά τις αναδυόμενες ανάγκες και τις εκπαιδευτικές προτεραιότητες της διαρκώς εξελισσόμενης κοινωνίας, είναι απαραίτητο να αντανakλά και να αποτυπώνει τις δυναμικές αλλαγές ώστε να αποκρίνεται αποτελεσματικά στο νέο, διαρκώς αναδυόμενο εκπαιδευτικό πλαίσιο. Συνεπώς, θεωρείται αναγκαία και επιβεβλημένη η ανά τακτά χρονικά διαστήματα αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών καθώς προσφέρει τη δυνατότητα ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του βασικού αυτού χάρτη της εκπαίδευσης και επιτυγχάνεται ο αναπροσανατολισμός της με βάση τις νέες επιστημονικές, τεχνολογικές, παιδαγωγικές κ.ά. ανάγκες και εξελίξεις.

2. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών του Γυμνασίου και η αλλαγή πορείας στην εικαστική αγωγή

Η πρόσφατη αναθεώρηση των Προγραμμάτων Σπουδών του ελληνικού σχολείου επιδιώκει την επαναδιατύπωση και χαρτογράφηση των νέων διδακτικών κατευθύνσεων και τον αναπροσανατολισμό της σχολικής εκπαίδευσης με βάση τα δεδομένα και ζητούμενα. Βασική επιδίωξη των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, αποτελεί η πραγμάτωση ενός σύγχρονου, καινοτόμου, ποιοτικού, δημιουργικού και αειφόρου σχολείου, το οποίο θα αποκρίνεται αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνικής συγκυρίας και ζωής. Ενός σχολείου ανοικτού στις καινοφανείς κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, τις σύγχρονες επιστημονικές εξελίξεις, τις ιλιγγιώδεις τεχνολογικές, επικοινωνιακές, αξιακές και ιδεολογικές προκλήσεις. Ενός δημοκρατικού και αποτελεσματικού σχολείου που έμπρακτα θα συνδέει τη θεωρία με την πράξη και, μέσω της μεθοδικής και οργανωμένης εργασίας, συνειδητά θα θωρακίζει, θα προετοιμάζει και θα ενεργοποιεί τους μελλοντικούς πολίτες ώστε να απαντούν θετικά στις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας και της αναδυόμενης κοινωνίας του μέλλοντος¹.

Για το λόγο αυτό τα νέα Προγράμματα Σπουδών εισάγουν σημαντικές αλλαγές και καινοτομίες τόσο στο επίπεδο της δομής όσο και στο επίπεδο του περιεχομένου. Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά, γνωσιοκεντρικά προγράμματα σπουδών

1. Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Νέα Προγράμματα Σπουδών, <http://iep.edu.gr/el/nea-programmata-spoudon-arxiki-selida>

που εστίαζαν στη διδακτέα ύλη τα νέα Προγράμματα Σπουδών εκκινούν από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα. Εστιάζουν, δηλαδή, σε όλα όσα χρειάζεται να γνωρίζουν, να κατανοούν και να μπορούν να εφαρμόσουν οι μαθητές και μαθήτριες μετά την ολοκλήρωση της μαθησιακής διαδικασίας. Συνεπώς η έμφαση μετακινείται από το γνωστικό αντικείμενο, τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες και τη διδακτική διαδικασία προς τους μαθητές και τις μαθήτριες και τις γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες, αξίες, στάσεις, συμπεριφορές κλπ. που βάσει της επικείμενης ζώνης ανάπτυξης (Vygotsky, 1994, 1997) αναμένεται και επιδιώκεται να κατακτήσουν. Στην ουσία τα νέα Προγράμματα Σπουδών εγκαινιάζουν μια νέα, αντίστροφη από την παραδοσιακή, πορεία σχεδιασμού της διδακτικής και μαθησιακής διαδικασίας, όπου όλες οι παράμετροι του εκπαιδευτικού σχεδιασμού και της εφαρμογής του εξαρτώνται από τον καθορισμό των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Στη βασική αυτή κατεύθυνση και οπτική που διαπνέει όλα τα νέα Προγράμματα Σπουδών θεμελιώνονται και τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών του Γυμνασίου που φιλοδοξούν να ανανεώσουν το τοπίο της εικαστικής αγωγής. Η εκπόνησή τους αποτελεί ένα απαιτητικό, δυναμικό και πολυεπίπεδο εγχείρημα που επιδιώκει να θέσει τέλος στην απομόνωση και την περιθωριοποίηση της εικαστικής διδασκαλίας και να εγκαινιάσει μια νέα ελπιδοφόρα εκκίνηση της δημιουργικής πραγμάτωσης και της εικαστικής-αισθητικής εμπειρίας στο ελληνικό σχολείο. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών προτείνουν ένα νέο, ολιστικό περιεχόμενο και εισάγουν θεματικά πεδία, θεματικές ενότητες, έννοιες και δραστηριότητες που αφορούν, ενδιαφέρουν και απευθύνονται σε όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες. Δίχως να απορρίπτουν και να παραβλέπουν τις θετικές προτάσεις ανάλογων προσπαθειών του παρελθόντος, λαμβάνοντας υπόψη τη νέα κοινωνική πραγματικότητα και τα νέα επιστημονικά και καλλιτεχνικά δεδομένα, προτείνουν σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές για την εικαστική διδασκαλία και τη μάθηση αλλά και νέες πρακτικές προσέγγισης του εικαστικού πεδίου συνολικά. Έτσι παράλληλα με τον αυστηρό εικαστικό-αισθητικό πυρήνα της παραδοσιακής εικαστικής διδασκαλίας δίνουν χώρο στην ένταξη και ανάπτυξη δεξιοτήτων, ικανοτήτων στάσεων και αξιών απαραίτητων στους πολίτες και τις πολίτιδες του 21^{ου} αιώνα μεταμορφώνοντας το πεδίο του εικαστικού σε πεδίο ανάπτυξης της σκέψης του σύγχρονου δημοκρατικού πολίτη.

Τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών θεμελιώνονται σε σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες και μεθοδολογίες που συνάδουν με τη φύση, την ταυτότητα και το διερευνητικό χαρακτήρα της εικαστικής διδασκαλίας με έμφαση στον κονστрукτιβισμό, την ενσώματη μάθηση, τη ριζωματική θεωρία, τους αστερισμούς, την *a/r/t/ography* κ.ά. Τοποθετούν στο κέντρο του ενδιαφέροντος τον μαθητή και τη μαθήτρια και λαμβάνουν υπόψη τις ιδέες, τις ανάγκες και τα εν-

διαφέροντά τους. Εκκινούν από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα τα οποία λειτουργούν ως πυξίδες προσανατολισμού και χαρτογραφούν με ασφάλεια και μεθοδικότητα το ταξίδι της μάθησης. Δεν απευθύνονται μόνο στον εγκέφαλο του μαθητή και της μαθήτριας, όπως είναι η πάγια πρακτική των γνωσιοκεντρικών προγραμμάτων σπουδών, αλλά στο συνολικό άνθρωπο, ένα ον που διαθέτει σώμα, καρδιά και νου και βιώνει με ολιστικό τρόπο την εμπειρία της μάθησης. Για το λόγο αυτό ως βασική παιδαγωγική μεθοδολογία και κινητήρια δύναμη των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και της μαθησιακής διαδικασίας επιλέχθηκε η ενσώματη νόηση και μάθηση που δίνει έμφαση στην αλληλεπίδραση της σκέψης με το περιβάλλον εστιάζοντας σε αισθησιο-κινητικές δραστηριότητες που αξιοποιούν ως διαμεσολαβητή τον συνολικό άνθρωπο. Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη τα πορίσματα της εξελικτικής ψυχολογίας και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε επιμέρους ηλικιακής ομάδας στόχου η ομάδα εκπόνησης εισηγήθηκε ένα θεωρητικό μοντέλο που εστιάζει στο τρίπτυχο «σώμα- καρδιά-νους» με ιδιαίτερη εστίαση και αναφορά στις επιμέρους τάξεις. Έτσι το νέο Πρόγραμμα Σπουδών της Α' τάξης δίνει έμφαση σε επιδιώξεις, δράσεις και δραστηριότητες που εστιάζουν στο σώμα, της Β' Τάξης στην καρδιά και της Γ' τάξης στο νου, δίχως, ωστόσο, να διασπάται η ενότητα και η ουσία της ενσώματης μάθησης.

Θεωρητικό θεμέλιο των νέων Προγραμμάτων Σπουδών των Εικαστικών αποτελεί ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός που εστιάζει στην προσωπική κατασκευή της γνώσης μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Vygotsky, 1998). Υπό το πρίσμα αυτό τα νέα Προγράμματα Σπουδών προκρίνουν δράσεις και δραστηριότητες που προάγουν την εμπλοκή των μαθητών και μαθητριών στη μαθησιακή διαδικασία, παρέχοντας ευκαιρίες συμμετοχής σε εμπειρίες με νόημα. Συνεπώς, δεν προσφέρουν «έτοιμη γνώση» προς απομνημόνευση και κατανάλωση αλλά δημιουργούν συνθήκες για προβληματισμό και ενίσχυση της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης, ενθαρρύνοντας έτσι τους μαθητές και μαθήτριες να αναζητήσουν την αυτονομία και να αναλάβουν την ευθύνη της μάθησής τους μέσα από την ανάπτυξη και την ενδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεών τους.

Στο επίπεδο της μεθοδολογίας σημαντική παράμετρο των νέων Προγραμμάτων Σπουδών των Καλλιτεχνικών του Γυμνασίου αποτελεί η *a/r/to/graphy*, μια ολιστική και βασισμένη στην τέχνη (Art-based Methodology) μεθοδολογία έρευνας, διδασκαλίας και μάθησης που θεμελιώνεται στην ιδέα της διατήρησης των αδιαχώριστων ρόλων του εικαστικού-ερευνητή-εκπαιδευτικού. Στο παραπάνω πλαίσιο η *a/r/t/ography* αντιμετωπίζει το δάσκαλο, και κατ' επέκταση και τον μαθητή και τη μαθήτρια, ως άτομο που υιοθετεί και εκπληρώνει ταυτόχρονα τρεις ρόλους: το ρόλο του ερευνητή, το ρόλο του δασκάλου και τον ρόλο του εικαστικού καλλιτέχνη και η πραγμάτωση της δημιουργικής δράσης του θεμελιώνεται στην ταυτόχρονη σύζευξη και συνέργεια των τριών αδιαχώριστων ρόλων (Irwin, & De Cosson, 2004).

Τέλος στα Νέα Προγράμματα Σπουδών βρίσκει πρόσφορο έδαφος το φιλοσοφικό πλαίσιο των ριζωμάτων και του νομαδικού πνεύματος που πρότειναν οι Deleuze & Guattari, όπως μετασχηματίζονται σε εκπαιδευτική πράξη μέσα από την έννοια των αστερισμών (Deleuze, & Guattari, 1987). Το νέο φιλοσοφικό πλαίσιο που αμφισβητεί ευθέως και έρχεται σε ρήξη με τα στεγανά της φορμαλιστής παιδαγωγικής αυθεντίας δίνει χώρο αυτενέργειας και ανάληψης πρωτοβουλιών στους μαθητές και μαθήτριες ενισχύοντας στην πράξη τη διερευνητική, ενεργητική μάθηση. Στους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία προσφέρεται απεριόριστη ελευθερία να χαράξουν τις δικές τους μαθησιακές διαδρομές και η εμπειρία της γνώσης απομακρύνεται από τα ασφυκτικά όρια της εκπαίδευσης και μεταμορφώνεται σε ένα ελκυστικό ταξίδι δημιουργίας, χαράς και ανακάλυψης με απώτερη επιδίωξη την αισθητική τους αυτοπραγμάτωση.

3. Δομή και περιεχόμενο στα νέα Προγράμματα Σπουδών του Γυμνασίου

Στο επίπεδο της δομής τα νέα Προγράμματα Σπουδών εισάγουν, παράλληλα με τους άξονες των παραδοσιακών προγραμμάτων σπουδών οι οποίοι αναφέρονται στο αισθητικό – εικαστικό περιεχόμενο, και νέους άξονες που εμπλουτίζουν με ποικίλους τρόπους την εικαστική διδασκαλία. Έτσι τα νέα Προγράμματα Σπουδών διαθέτουν πλέον: (α) τους Θεμελιώδεις Άξονες: «Εικαστική, Δημιουργική Πράξη και Αισθητική Πρόσληψη και Απόκριση» οι οποίοι αποτελούν την καρδιά της εικαστικής διδασκαλίας και διατρέχουν ως υπόγειος ποταμός το σύνολο των Προγραμμάτων Σπουδών, (β) τους Βασικούς Άξονες: «Μορφές Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών», «Μορφικά και Δομικά Στοιχεία-Αρχές Σύνθεσης», «Υλικά-Μέσα-Τεχνικές», «Θέμα-Περιεχόμενο- Νόημα», «Εικαστικές Τέχνες και Αισθητικές Αξίες», οι οποίοι συνομιλούν με παλαιότερα Προγράμματα Σπουδών (ΑΠΣ-ΔΕΠΠΣ²) και (γ) τους Συμπληρωματικούς άξονες: «Αξίες και Δεξιότητες Μάθησης», «Ψηφιακός Γραμματισμός και Γραμματισμός των Μέσων», «Συνέργεια των τεχνών- Διεπιστημονικότητα-Διαθεματικότητα», «Οπτικός Γραμματισμός- Πολυτροπικότητα- Σημειωτική», «Εικαστικές Τέχνες και Αειφορία» που επεκτείνουν την εικαστική διδασκαλία προς την κατεύθυνση των καινοτομιών εισάγοντας ένα νέο, κοινωνικά ενσυναισθητικό πνεύμα στην εικαστική διδασκαλία.

Στο επίπεδο του περιεχομένου τα νέα Προγράμματα Σπουδών εισάγουν πλήθος καινοτομιών που προσφέρουν απεριόριστες ευκαιρίες ανάπτυξης της αυτονομίας και της δημιουργικότητας των εκπαιδευτικών και των μαθητών και μαθητριών. Στο παραπάνω πλαίσιο αποστασιοποιούνται από πρακτικές γραμμικής παρου-

2. Παρότι υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις σε σχέση με την φιλοσοφία και το περιεχόμενο το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Π.Ι. 2003) αποτελεί σταθερό σημείο αναφοράς των νέων Προγραμμάτων Σπουδών, ως η συστηματικότερη προγενέστερη προσπάθεια προσανατολισμού και οργάνωσης της εικαστικής διδασκαλίας.

σίασης του εικαστικού φαινομένου με βάση μια αντίληψη ανάδειξης κορυφαίων σταθμών της, δυτικοευρωπαϊκής, συνήθως, ιστορίας της τέχνης και προτείνουν μια ριζωματική πραγμάτευση της εικαστικής εμπειρίας. Έτσι παράλληλα με την ιστορική εξέταση του εικαστικού φαινομένου, δίνουν έμφαση στη σύγχρονη εικαστική σκηνή και εμπειρία και στους προβληματισμούς των σύγχρονων εικαστικών καλλιτεχνών. Επιπλέον προβάλλεται μια αειφορική αντίληψη της τέχνης και του πολιτισμού που προσφέρει βήμα στον τοπικό πολιτισμό ως το πλέον προσβάσιμο πεδίο για αισθητική πραγμάτωση των μαθητών και μαθητριών. Τέλος θέτουν υπό αμφισβήτηση τον ιεραρχικό, αξιολογικό και ελιτίστικο διαχωρισμό των τεχνών σε εικαστικές και εφαρμοσμένες τέχνες προτείνοντας μια ισότιμη αντιμετώπιση της καλλιτεχνικής εμπειρίας.

Επιπλέον τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών υιοθετούν μια ολιστική θεώρηση του εικαστικού φαινομένου σε σύνδεση με τη σύγχρονη πραγματικότητα και ζωή. Με δεδομένη την πολυπολιτισμική πραγματικότητα των σύγχρονων κοινωνιών, αμφισβητούν δυναμικά τη θεωρία των κυρίαρχων πολιτισμών, τη μονομέρεια του εθνοκεντρισμού, του ευρωκεντρισμού και τις προκαταλήψεις περί υπεροχής του δυτικοευρωπαϊκού πολιτισμού. Σε πνεύμα συνύπαρξης, αποδοχής και παγκοσμιότητας, προάγουν μια πλατιά αντίληψη που παρέχει βήμα στους περιφερειακούς πολιτισμούς και στις αδύναμες φωνές (πολιτισμοί μειονοτήτων, γυναικών κ.λπ.) φέρνοντας στο προσκήνιο την ιδέα μιας ισότιμης αντιμετώπισης των πολιτισμών, σε σύνδεση πάντα με τον τοπικό πολιτισμό και την τοπική πολιτιστική κληρονομιά.

Η σφαιρική αυτή αντίληψη για ισότιμη προβολή όλων των θέσεων και απόψεων βρίσκει θέση και στην πραγμάτευση των θεμάτων αειφορίας. Τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών, τα οποία εμφορούνται από την ιδέα της συνέχειας και της αλλαγής, προβάλλουν θέματα, κοινωνικής, περιβαλλοντικής, πολιτισμικής αειφορίας κ.λπ. με πνεύμα διανοικτότητας. Στο παραπάνω πλαίσιο υποστηρίζουν το άνοιγμα του σχολείου στον κοινωνικό χώρο με έμφαση σε δράσεις που εκκινούν και πραγματώνονται με την αξιοποίηση των εργαλείων των εικαστικών τεχνών σε συνέργεια με τις άλλες τέχνες ενώ δίνεται έμφαση στην αξιοποίηση των προτάσεων της Κριτικής Παιδαγωγικής (Freire, 1977) και της Παιδαγωγικής του Τόπου με έμφαση στη συλλογικότητα και την ενεργοποίηση των μαθητών και μαθητριών προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής, κοινωνικής, αισθητικής κ.λπ. αειφορίας.

Τέλος ιδιαίτερη μέριμνα επιδεικνύεται στις ιδιαιτερότητες, στις ανάγκες, στα ενδιαφέροντα και στις επιθυμίες των μαθητών και μαθητριών, στην προβολή της κουλτούρας και του πολιτισμού της νέας γενιάς και στην προσφορά ευκαιριών βίωσης αυθεντικών εμπειριών της εφηβικής ηλικίας και ζωής. Στο παραπάνω πλαίσιο η καλλιτεχνική έρευνα, δράση και δημιουργία συνδέεται με την ιδέα της αισθητικής πολιτειότητας και αποτελεί αφορμή μύησης των μελλοντικών πολιτών

στην ιδέα του αισθητικώς ζην, ενώ η καλλιέργεια της αισθητικής διάστασης της προσωπικότητας, θεμελιώδες ζητούμενο της εικαστικής διδασκαλίας, προβάλλεται ως βασική επιδίωξη της μαθησιακής διαδικασίας.

Οι πολυεπίπεδες αλλαγές στο επίπεδο της δομής και του περιεχομένου, η οποία αναπόφευκτα οδήγησε στη διεύρυνση του υλικού αναφοράς, εγκυμονεί, εύλογα, κινδύνους αναφορικά με την αξιοποίηση και την εφαρμογή των νέων Προγραμμάτων Σπουδών. Για την αποφυγή πιθανών αρρυθμιών και κινδύνων και για τη διευκόλυνση των εικαστικών εκπαιδευτικών και των μαθητών και μαθητριών τους τα νέα Προγράμματα Σπουδών προτείνουν τρεις Μίτους Διδασκαλίας και Μάθησης³ (Strands of Knowledge) που επιτρέπουν τον ασφαλή σχεδιασμό μοναδικών κάθε φορά διδακτικών και μαθησιακών διαδρομών. Οι μίτοι αποτελούν εργαλεία σύνδεσης και διαφοροποίησης της που εικαστικής διδασκαλίας διασφαλίζουν τη συνοχή και τον εμπλουτισμό της και επιτρέπουν στους εμπλεκόμενους να διευρύνουν το περιεχόμενο της προσφερόμενης γνώσης με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες, επιθυμίες εμπειρίες και επιδιώξεις.

4. Οπτικός Γραμματισμός - Πολυτροπικότητα και Σημειωτική στα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών του Γυμνασίου

Σημαντική καινοτομία των νέων Προγραμμάτων Σπουδών των Εικαστικών τόσο στο επίπεδο της δομής όσο και στο επίπεδο του περιεχομένου αποτελεί η αλλαγή προσανατολισμού σε σχέση με τη θέση και το ρόλο του οπτικού γραμματισμού στην εικαστική διδασκαλία. Η νέα πρόταση έρχεται να επεκτείνει και να συνδέσει τον εικαστικό γραμματισμό, ο οποίος παραδοσιακά αποτελεί την κύρια επιδίωξη του μαθήματος των Εικαστικών, με συνθετότερες εμπειρίες όπως αυτές του πολυτροπικού και οπτικού γραμματισμού. Οι προαναφερόμενοι γραμματισμοί, εξαιτίας των απαιτήσεων και των αναγκών της σύγχρονης κοινωνίας και ζωής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες των σύγχρονων δυτικών κοινωνιών και των εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Σημειωτέο ότι ο βαθμός γραμματισμού στις δυτικές κοινωνίες τεκμηριώνεται πλέον, συν τοις άλλοις, και από την ικανότητα των ατόμων να διαβάζουν να αναγνωρίζουν, να αναλύουν και να αξιοποιούν τις εικόνες, τους οπτικούς κώδικες επικοινωνίας και τα οπτικά μέσα έκφρασης (Yenawine, 1997, Sankey, 2002).

Κατανοώντας τις βασικές αυτές εκπαιδευτικές προτεραιότητες τα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών, παράλληλα με τις συνήθειες για τις Επιστήμες της Τέχνης πρακτικές προσέγγισης και ανάλυσης των έργων τέχνης, προτείνουν και νέες οπτικές εξέτασης των οπτικών ή και πολυτροπικών κειμένων. Οι οπτικές

3. Οι τρεις Μίτοι Δημιουργίας και Μάθησης που προτείνονται είναι: (α) Έμπνευση-Σχέδιο-Εικαστική Δημιουργικότητα, (β) Αισθητική Αντίληψη, (γ) Σύνδεση με τον Τόπο τον Χρόνο και την Κοινωνία.

αυτές απομακρύνονται από τις φορμαλιστικές οπτικές προγενέστερων Προγραμμάτων Σπουδών που εστίαζαν αποκλειστικά στην εξέταση έργων τέχνης παραβλέποντας άλλες εκδοχές της οπτικής πραγματικότητας. Έτσι τα νέα Προγράμματα Σπουδών προκρίνουν, συμπληρωματικά με τις προτάσεις της παραδοσιακής εικαστικής αγωγής, σημειοισθητικές προσεγγίσεις του οπτικού συστήματος που, παράλληλα με το εικαστικό-αισθητικό στοιχείο, δίνουν έμφαση και στον επικοινωνιακό ρόλο των οπτικών και πολυτροπικών κειμένων. Παράλληλα, λοιπόν, με τον εικαστικό γραμματισμό στο πλαίσιο του μαθήματος των Εικαστικών οι μαθητές και μαθήτριες εξοικειώνονται και με πρακτικές του οπτικού και πολυτροπικού γραμματισμού ώστε να αποκτούν επίγνωση του τρόπου με τον οποίο οι σύγχρονοι άνθρωποι ως θεατές και ως δημιουργοί εικόνων βιώνουν την πολυδιάστατη οπτική πραγματικότητα.

Μέσα από τις πρακτικές του πολυτροπικού και οπτικού γραμματισμού που προτείνονται από τα νέα Προγράμματα Σπουδών οι μαθητές και μαθήτριες προσεγγίζουν τα πολυτροπικά και οπτικά κείμενα με τρόπους παρόμοιους με τα γλωσσικά κείμενα δίνοντας έμφαση σε ποικίλες και διαφορετικές σκοπιές θέασης. Επιπλέον εξοικειώνονται με τρόπους αξιολόγησης του ρόλου και των λειτουργιών τους αυξάνοντας έτσι την ικανότητά τους να διακρίνουν και να αξιολογούν κριτικά τα φανερά και υπόρρητα μηνύματά τους. Συνεπώς θωρακίζονται και είναι ικανοί να επιλέγουν κριτικά αποφεύγοντας κείμενα που επιδιώκουν να παραπλανήσουν, να εξαπατήσουν ή να χειραγωγήσουν τον θεατή.

Περιεχόμενο με εστίαση στον Οπτικό γραμματισμό, την Πολυτροπικότητα και τη Σημειωτική συναντάται κυρίως στον 9^ο Συμπληρωματικό άξονα. Ωστόσο, δραστηριότητες με παρόμοιο περιεχόμενο απαντώνται στο συνολικό περιεχόμενο των Προγραμμάτων Σπουδών καθώς αντίστοιχα Θεματικά Πεδία, Θεματικές Ενότητες και Δραστηριότητες Διδασκαλίας, Μάθησης και Αξιολόγησης διαχέονται μέσω των Μίτων Δημιουργίας και Μάθησης. Επιπλέον η διαρκής σύμπραξη των εφαρμοσμένων και των εικαστικών τεχνών, η συνέργεια των τεχνών και των επιστημών, ο ψηφιακός γραμματισμός και οι πολυαισθητηριακές προσεγγίσεις της εικαστικής δημιουργίας, προσφέρουν ένα πρόσφορο πεδίο οπτικού, πολυτροπικού και σημειωτικού γραμματισμού που εξοικειώνει τους μαθητές και μαθήτριες σε κριτικούς τρόπους προσέγγισης του σύγχρονου πολιτισμού. Μέσα από διάφορες αφορμές και με τεκμηριωμένο τρόπο στο προσκήνιο της συζήτησης έρχονται έννοιες όπως η ανεκτικότητα στις διαφορετικές ερμηνείες, η εστίαση στο πολιτισμικό συγκείμενο των επιμέρους αφηγήσεων και δημιουργικών πρακτικών, η σημασία της διαφοροποίησης στη μαθησιακή πρακτική που παρέχει ευκαιρίες σε όλους του μαθητές και όλες τις μαθήτριες, η κατανόηση των αξιών και δεξιοτήτων της νέας κοινωνίας και εποχής κ.λπ. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην κατανόηση της ποικιλίας των πολιτιστικών πεποιθήσεων, κωδίκων και πρακτικών, στην ανοιχτή προσέγγιση του ανθρώπου, του τόπου, της ιστορίας, του πολιτισμού και την ευ-

αισθητοποίηση των μαθητών και μαθητριών γύρω από θέματα πολιτισμικής ταυτότητας, πολιτιστικής κληρονομιάς και πολυπολιτισμικότητας. Το νέο, επικαιροποιημένο με βάση τις ανάγκες της εποχής, περιεχόμενο συνδέει τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα και τις δραστηριότητες διδασκαλίας, μάθησης και αξιολόγησης με πρακτικές οπτικού, πολυτροπικού και σημειωτικού γραμματισμού που επιτυγχάνονται μέσα από μαθητοκεντρικές πρακτικές, στρατηγικές και τεχνικές βιωματικής, διερευνητικής και ανακαλυπτικής μάθησης.

Στο παραπάνω πλαίσιο και με δεδομένη τη δυναμική συμμετοχή των εφήβων στον σύγχρονο οπτικό πολιτισμό, επιχειρείται μια βασική εξοικείωση με την οπτική γλώσσα και κυρίως η ανάπτυξη δεξιοτήτων κατανόησης και διαχείρισης του «αλφαβήτου» της «γραμματικής» και της «σύνταξης» του οπτικού συστήματος σε θεωρητικό και πραξιακό επίπεδο. Προτείνεται αντιπαραβολή και σύγκριση εικόνων από το σύγχρονο πολιτισμικό περιβάλλον (εικόνες της μαζικής κουλτούρας, των ΜΜΕ, διαφημιστικές αφίσες, διαφημιστικά σποτ, κινηματογραφικές ταινίες, video, videoclip κ.λπ.) με εικαστικά κείμενα, έργα τέχνης και εικαστικές πρακτικές ώστε να καλλιεργηθεί η ικανότητα δημιουργίας ισχυρών συνδέσεων και αναφορών με το οπτικό πεδίο. Δεδομένου ότι η σύγχρονη εικαστική σκηνή δανείζεται συχνά στοιχεία από το ευρύτερο οπτικό περιβάλλον οι δραστηριότητες ανάλυσης είναι εφικτό να επεκταθούν σε πραξιακό, δημιουργικό επίπεδο προσφέροντας ταυτόχρονα οικειοποίηση του παραδοσιακού εικαστικού πολιτισμού και ενεργοποίηση των σύγχρονων πολιτισμικών αντανάκλαστικών των μαθητών και μαθητριών.

Ακολουθώντας το παράδειγμα της σύγχρονης γλωσσολογίας που προσεγγίζει την πολυτροπικότητα ως διδακτικό μέσο για μια πιο προσιτή κατανόηση και χρήση των γλωσσικών εννοιών, επιχειρείται η εισαγωγή δραστηριοτήτων που εστιάζουν στη θεωρητική και εργαστηριακή προσέγγιση οπτικών και πολυτροπικών αφηγήσεων, με την πολυτροπικότητα να αξιοποιείται ως όχημα και εργαλείο κατανόησης εικαστικών και αισθητικών εννοιών. Η συνεξέταση εικαστικών και εφαρμοσμένων τεχνών στα νέα Προγράμματα Σπουδών καθώς και η εξέταση πρωτόπων εικαστικών κινημάτων που άνοιξαν τον δρόμο στην πολυαισθητηριακή ανάγνωση κειμένων (Dada, Fluxus, Performance, Μινιμαλισμός, Εννοιολογική Τέχνη, Κόμικ, Video Art κ.λπ.) αποτελεί ευνοϊκό περιβάλλον για την ανάπτυξη μιας πολυτροπικής προσέγγισης. Παράλληλα, η κοινωνική αντανάκλαση των πολυτροπικών συστημάτων, προσφέρει στους μαθητές και μαθήτριες την απόλαυση της κατανόησης των όρων της σύγχρονης επικοινωνίας αλλά και ευκαιρίες αναζήτησης της ταυτοτικής τους αναπαράστασης στο σύγχρονο κοινωνικό συγκείμενο.

Τέλος, επειδή η φυσική γλώσσα και η παραδοσιακή εικαστική γλώσσα δεν επαρκούν πλέον για την ανάλυση και την κατανόηση του κοινωνικού και εικαστικού νοήματος στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό, πολυτροπικό και ψηφιακό, περιβάλλον, στα νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών δίνεται έμφαση και

στην εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών με τη σημειωτική γλώσσα. Στους μαθητές και μαθήτριες προσφέρονται, σταδιακά και διαβαθμισμένα, βασικές γνώσεις σημειωτικής ώστε να διαθέτουν ένα επιπλέον εργαλείο σκέψης το οποίο μπορεί να τους υποστηρίξει στην κριτική πρόσκτηση της γνώσης. Επιπλέον η ενσωμάτωση στρατηγικών και τεχνικών που εκπαιδεύουν τους μαθητές και τις μαθήτριες στην κριτική προσέγγιση, ανάγνωση και αξιολόγηση σύνθετων κειμένων αυξάνει δεξιότητες του υπεύθυνου, ενεργητικού πολίτη και προσφέρουν ευκαιρίες κατανόησης του ρόλου των οπτικών κειμένων στον σύγχρονο κόσμο. Στο πλαίσιο αυτό δίνεται προτεραιότητα στην κατανόηση των οπτικών σημείων, κωδίκων, συστημάτων κλπ. και στην ανάπτυξη μιας γνώσης του σύγχρονου πολιτισμού που θεμελιώνεται σε μια σημειο-αισθητική προσέγγιση, οπτική που δίνει νόημα στην ανάγνωση μιας ποικιλίας εικονιστικών κειμένων και αναπαραστάσεων αλλά και στη βαθύτερη κατανόηση της ίδιας της μορφοπλαστικής διαδικασίας ως παράδειγμα του αισθητικώς ζην.

Σύμφωνα με τον Eisner (2002) οι εικαστικές τέχνες και οι εικαστικοί εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ποιότητα της εκπαίδευσης καθώς η επαφή με τους δημιουργούς, τα πνευματικά δημιουργήματα, την εικαστική δημιουργία και έκφραση, αλλά και οι επιμέρους τεχνικές και πρακτικές των εικαστικών τεχνών βοηθούν τους μαθητές και μαθήτριες όχι απλά να αναπαραστήσουν κάτι, αλλά μέσω της δημιουργικής διαδικασίας να συνειδητοποιήσουν τον τρόπο που σκέφτονται. Συνεπώς η επαφή με την εικαστική δημιουργία και τη μορφοπλαστική διαδικασία δεν οδηγούν μόνο στην κατάκτηση ορισμένων δημιουργικών επιτευγμάτων, αλλά και στην κατάκτηση ενός διαφορετικού τρόπου σκέψης. Επιπλέον η εμπλοκή στην εικαστική δημιουργία συμβάλλει στην ανάπτυξη αναστοχαστικών και μεταγνωστικών δεξιοτήτων καθώς καθιστά ορατό τον τρόπο σκέψης του ενεργούντος υποκειμένου. Η επαφή με την εικαστική, δημιουργική σκέψη και πρακτική προσφέρει νέα εργαλεία σκέψης και συμβάλλει στην κριτική κατανόηση του σύγχρονου κόσμου.

Υπό το πρίσμα αυτό τα νέα ΠΣ των Εικαστικών αντιλαμβάνονται τη σύγχρονη εικαστική διδασκαλία ως μια προγραμματισμένη και συστηματική διαδικασία όπου οι εμπλεκόμενοι συνεργάζονται για την πραγμάτωση πολιτιστικά κατευθυνόμενων στόχων αξιοποιώντας σημεία, σύμβολα, κώδικες και συστήματα σημασίας από όλο το φάσμα του επιστητού. Συνεπώς, η σύνδεση της εικαστικής διδασκαλίας με μια επιστήμη όπως η σημειωτική, η οποία παρέχει εργαλεία και μέσα για μια κριτική εξέταση των τρόπων που οι άνθρωποι αποδίδουν, κωδικοποιούν και ανταλλάσσουν σημασίες και νοήματα ήταν αναγκαία και επιβεβλημένη. Η σημειωτική επιστήμη, ως όχημα και αρωγός της κριτικής σκέψης, μπορεί, υπερβαίνοντας την κατασκευαστική, μορφοπλαστική διάσταση, να προσθέσει κοινωνικό νόημα στην εικαστική δημιουργική πράξη και την αισθητική πρόσληψη απόκριση, τους δύο θεμελιώδεις άξονες της εικαστικής διδασκαλίας πολλαπλασιάζοντας τα

αποτελέσματα της κατανόησης που το αναπτυσσόμενο άτομο αναπτύσσει για τον κόσμο που τον περιβάλλει.

Σε μια εποχή γεμάτη προκλήσεις και αντιφάσεις, που αμφισβητεί κάθε βεβαιότητα η συνέργεια της εικαστικής και της σημειωτικής σκέψης μπορεί να προσφέρει στους μαθητές και τις μαθήτριες αποτελεσματικά εργαλεία στοχασμού και αναστοχασμού που θα συμβάλουν αποφασιστικά στην κριτική κατανόηση του σύγχρονου κόσμου. Ακριβώς αυτή η συνέργεια μπορεί μελλοντικά να αποδειχθεί ως η πλέον σημαντική προσφορά των νέων Προγραμμάτων Σπουδών που θα διασφαλίσει το δώρο της γνώσης και της δημιουργίας ως ενιαίο όλο και κατ' επέκταση θα διασφαλίσει το αισθητικώς και διανοητικώς ζην στον ελεύθερο καλλιτέχνη, τον ελεύθερο φιλότεχνο-θεατή, τον ελεύθερο άνθρωπο του μέλλοντος.

Βιβλιογραφία

- Deleuze, G. & Guattari, F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Eisner, E. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven: Yale University Press.
- Freire, P. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου/μτφρ.* Γιάννης Κρητικός. Αθήνα: Κέδρος.
- Irwin, R. L., & De Cosson, A. (Eds.). (2004). *A/r/tography: Rendering self through arts-based living inquiry*. Vancouver BC: Pacific Educational Press.
- Kress, G. (2004). Reading images: Multimodality, representation, and new media. *Information Design Journal*, Vol. 12.
- Sankey, M.D. (2002). Considering visual literacy when designing instruction. *eJournal of Instructional Science and Technology* (e-JIST) 5 (2), 1-14.
- Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Chapter 6 Interaction between learning and development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vygotsky, L.S. (1994[1935]). *Σκέψη και Γλώσσα/μτφρ.* Α. Ρόδη. Αθήνα: Γνώση.
- Vygotsky, L.S. (1997). *Νους στην κοινωνία/μτφρ.* Άννα Μπίμπου. Αθήνα: Gutenberg.
- Yenawine, P. (1997). Thoughts on Visual Literacy. Στο J. Flood, S. Brice & H. D. Lapp (Eds), *Handbook of Research on Teaching Literacy through the Communicative and Visual Arts*. Macmillan Library Reference.
- Ελένη Κάρτσακα, Φωτεινή Καφίδα, Φοίβος Σοφικίτης, Σοφία Χάιτα (2022). Νέα Προγράμματα Σπουδών των Εικαστικών για την Α', Β', Γ' τάξη του Γυμνασίου. Αθήνα: ΙΕΠ <http://iep.edu.gr/el/nea-programmata-spoudon-arxiki-selida>. Τελευταία Πρόσβαση 25-09-2022
- Μεταξιώτης, Γ. (2000). Η εικόνα στην εκπαίδευση. *Γλωσσικός υπολογιστής*, 2. <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/default.htm>. Τελευταία πρόσβαση: 2-09-2022
- Π.Ι. (2003). *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Χατζησαββίδης, Σ. (2005). Από την παιδαγωγική του γραμματισμού στους πολυγραμματισμούς: νέες τάσεις, διαστάσεις και προοπτικές στη διδασκαλία της γλώσσας. Στο Κ. Μπαλάσκας & Κ. Αγγελάκος (Επιμ.), *Γλώσσα και λογοτεχνία στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σσ. 35-52). Αθήνα: Μεταίχμιο.

Abstract

Eleni Kartsaka

***Semiotics in Education and education in Semiotics:
the case of the new New High School Visual Studies curriculum***

In Greek schools, images are used by teachers of all subjects because they are a popular way for children and teenagers to communicate. Students, through visual instruction and dynamic engagement with new technologies, develop skills to manage visual system codes both at the reception and response level and at the creation level. Therefore, they should not be treated as mere viewers and consumers of images but as conscious users and creators. The above perspective and conclusion, crucial for contemporary communication and educational contexts, raises the matter of the requirement for a more systematic production of meaning in the context of art education. This necessity has been met by the New High School Visual Studies curriculum which, for the first time, focuses, among other things, on researching visual meaning from a semiotic point of view, approaching the image not only as a means of transmitting aesthetic information but also as a place of production meaning.

Key-words: New visual studies curriculum, image, visual literacy, semiotics